

В.В. Селігей

РОМАН ФРЕНКА ЧІНА «ХАЙВЕЙ ГАНГА ДІНА» В КОНТЕКСТІ ДИСКУРСА ГІБРИДНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Головний об'єкт зображення у романі «Хайвей Ганга Дін» («Gunga Din Highway», 1994) – багатокомпонентна, полівалентна ідентифікація в перформативному процесі діалогу з множинністю традицій та культур, є характерним для американської літератури зазначеного періоду, підтвердженням чого є роман Е. Тен «Сто таємних почуттів» («The Hundred Secret Senses» 1995), з головними персонажами зведеними сестрами Олівією Лагуні (Olivia Laguni) та Гуань Лі (Kwan Li). Однак, транскультурна інтерференція в романі «Хайвей Ганга Дін», окрім вже звичних полів персонажів, мови, позачасовості (що втілюється в актуалізації героїв легендарного або казкового минулого), сягає царини композиції.

Поділ роману на частини: «Творіння», «Світ», «Підземний Світ», «Дім», як свідчить авторська передмова, повинен включити роман до планетарного контексту, водночас активізуючи альянзи на космогонічні міфологеми Сходу та Заходу.

Перший персонаж, з яким знайомиться читач – Лонгмен Гуань, кіноактор-китаєць, який грає короткі ролі вмираючих азіатів, та зазвичай має одну з двох реплік – «Gee, pop» або «Gosh, pop». Планетарний фон, на якому розгортатимуться події роману, також заявлений в першому реченні першої частини – «It's a long, long flight from Hollywood to China on Pan American Airways' China Clipper»[4, 3]. Отже, - місце дії роману – передбачає інтерференцію уявного світу кіномистецтва й реальності, яка відбувається в позачасових обставинах, де співіснують літаки та чайні кліпера.

Сучасна транскультурна ідентифікація успадковує постмодерну метатекстуальність. Ф. Чін звертається не тільки до загальновідомих міфологем, але й до вірша Р. Кіплінга «Ганга Дін» (1890), головний персонаж якого, індієць Ганга Дін, віддано служив в англійській армії, та був кращим білим ніж самі білі. Відзначимо й те, що іронія та трагізм віршу Р. Кіплінга, обраного за епіграф роману створюють простір для широкої інтерпретації змісту роману, підсилюється ефект відкритості тексту, зокрема, постає питання про сталість балансу між глобалізацією та локалізацією, як процесами, які проходять у внутрішньому світі героїв роману.

Культурний та літературний взаємовплив відмінних але близьких етнічних спільнот складає один з фундаментальних факторів формування та еволюції етнічного дискурсу. В даному розділі ми спробуємо зіставити зміст й способи інтерпретації транскультурної свідомості у романах Френка Чіна (赵建秀, нар. 1940) й Т. Сімода.

Т. Сімода (нар. 1955) – молодший сучасник Чжао Цзянь-сю, захистив докторську дисертацію з математики в Університеті Берклі, викладає когнітологію в університеті Колорадо. Автор романів «Oh! A Mystery of 'Mono

no Aware» (2009), «The Fourth Treasure» (2002), and «365 Views of Mt. Fuji» (1998). Як письменник вважає своїми вчителями Мураками Харукі, Дж. Барта, Кобо Абе.

Роман «Четвертий скарб» присвячений переосмисленню змісту японської традиції, пов'язаного з каліграфічним мистецтвом. Каліграфія, монохромна творчість, що синтезує поезію й живопис, постає як довершений спосіб рефлексії, який наповнює життя значенням. Зазначимо, що повчання каліграфів спрямовані на досягнення гармонії між свідомістю й підсвідомістю, розумом та почуттям. Спорідненість мистецтва каліграфії й військового мистецтва, зміст якого сконцентровано в стратагемах є безсумнівною. Більше того, як зазначає Малявін В. В. [1, 132], всі давні, традиційні мистецтва сходу підкорялись єдиній меті – досягненню та збереженню гармонії первинної дихотомії інь-ян. Тобто, мали єдине «метафізичне» підґрунтя, відрізняючись тільки матеріалом, об'єктом дії.

Зазначена мета передбачає «прозріння» - усвідомлення майстром «потаємних» законів та закономірностей, що керують життям. Тобто, кожне традиційне мистецтво сходу, зрештою відповідає визначенню «мистецтво життя». Звернення до такої традиції завжди обумовлене прагненням до самопізнання та до розуміння життя.

В зазначеному вимірі стає зрозумілою спорідненість задуму двох романів – герої Ф. Чіна вчать життя у мистецтва війни, а герої Т. Сімоди – у мистецтва каліграфії. Примітною спільною рисою двох творів є цитування «повчань». Т. Сімода вдається до експериментальної форми нотатків на полях, послідовно цитуючи правила накреслення базових рис. Прагнення наставника показати, що каліграфія є духовною практикою, співвідноситься з подіями сюжету, герої яких на різних рівнях осягають мистецтво життя. Беручи до уваги відмінність способу цитування, зазначимо, що й в якості назв глав, й в якості побережних нотатків, ці тексти задають читачеві загадку, вимагають знайти співвіднесення між подіями та філософською рефлексією. У порівнянні з романом «Чотири скарби», системі філософського підтексту представлений в романі «Хайвей Ганга Діна» дещо бракує цілісності. Над-текстове розташування фрагментів каліграфічного трактату створює альтернативне світобачення, філософський зміст роману істотно збагачується завдяки зіставленню, спільному але водночас виокремленому існуванню художнього й філософського слова. Читачеві ніби пропонується зіставити два твори, порівняти дві кардинально відмінні за способом створення, але споріднені за метою картини світу. Філософські узагальнення, що відкривають розділи роману «Хайвей Ганга Діна», за задумом письменника вірогідно не мали складатись в цільну систему, про що опосередковано свідчить й те, що Ф. Чін цитує далеко не всі стратагеми, вдаючись до наведення інших ідіоматичних виразів з філософським значенням, що не обов'язково належать до китайської або східної культури. «Небесний Наказ» сусідить з «Бути або не бути», «Оплеском однієї долоні», «Від невдачі до невдачі». Ми розуміємо, що

письменники обрали подібні способи для досягнення подібної мети – створити модель внутрішнього світу в якому неподільно поєднується колективне й індивідуальне, традиція й сучасність. Однак, відмінним є сам предмет зображення. Згадуючи типологічні відмінності китайської та японської культури, слід зазначити, що еkleктизм, механічне поєднання особистого й понад – особистого, наочна роздрібненість та незавершеність є провідними ознаками китайської моделі світобачення, на відміну від японської, для якої характерний акцент на взаємопроникненні, розчині особистості - его у колективному досвіді, та концентрації невичерпного змісту в найпростіших символах. Проводячи паралель з мистецтвом живопису, «Хайвей Ганга Діна» співвідноситься з «Четвертим скарбом» як барвіста картина го-хуа з монохромним каліграфічним сувоєм.

Другий аспект, який спричиняє можливість зіставлення двох творів, пов'язаний з частковою «географічною» тотожністю життєвого шляху сіно- й японо-американського письменника, а саме те, що Чжао Цзянь-Сю як й Тодд Сімода, навчався в університеті м. Берклі, що славиться інтернаціональним й багатокультурним складом студентів й викладачів. Відбиток університетського «транскультурного досвіду» доволі помітний в романах письменників. В романі Ф. Чіна ця тема реалізована в образі Бені Ханя, який працює викладачем та бере на себе обов'язки «потаємного чоловіка» «втомленої від китайців» Пандори Той. Хоча згадка цього унікального середовища доволі стисла, особливо у порівнянні з розгорнутим представленням в романі «Четвертий скарб», де університет є одним з головних місць дії, разом з школою каліграфії та домівкою Тіни - головної героїні роману, все ж, атмосфера, створена безконфліктним співіснуванням представників дуже відмінних культур, що майже не помічають культурні розбіжності, ставлячись до них як до не дуже значних та не дуже цікавих, відтворена у романі дуже життєво.

Спорідненість життєвих обставин письменників, а точніше, те що вони спостерігають подібні соціальні процеси, ймовірно відбилась у спорідненості проблематики, що лягла в основу характерів персонажів. Автори ніби прагнуть визначити «сухий залишок» - мінімальну ідентичність, що іманентна навіть для дуже далекої від первинної культури особистості. «Американскість» Тіни Судзукі підкреслюється контрастом з «японскістю» її друга Містера Роберта, корінного американця, який цілковито занурився у японську культуру, став більше японцем, ніж справжні японці. Внутрішній світ Тіни переконує, що єдиною, але, можливо, найціннішою японською спадщиною для Тіни є своєрідна чуттєвість, яка дозволяє їй розшифровувати почуття, втілені у написах, виконаних сенсеєм, який потерпає від аграфії. Вміння відчувати, здатність проникнути вглиб себе – це, за переконанням її матері Ханако, яка в минулому навчалась каліграфії у майстера Дайдзен, й є головним сенсом каліграфії. Спільне, що об'єднує японо-американських й японських персонажів роману, майже не піддається осягненню, це щось невимовне але дуже відчутне, глибина, недосяжна для Містера Роберта, як би він не намагався перетворитись

на японця. Не дивлячись на таку «містичність», роману «Четвертий скарб» не можна приписати ідеалізацію японського. Портрети японських персонажів втілюють відмінні типажі, що деякі з них втілюють «універсальні людські слабкості»: потяг до влади, збагачення, духовну ницість.

У віддаленні від первинної традиції сіно-американські персонажі «Хайвея Ганга Діна» близькі до японо-американських персонажів «Четвертого скарбу». Варто припустити, що саме таке віддалення, що межує з відчуженням, стає головним стимулом, що штовхає героїв до пошуку та усвідомлення етнічної спадщини. Спорідненість роздумів про роль етнічної спадщини Т. Сімоди й Ф. Чіна просліджується в тому, що етнічність постає як синонім родини. Зв'язок етнічної та сімейної ідентичності підкреслюється тим, що через осягнення значення та змісту певних елементів етнічної культури, герої романів усвідомлюють зміст, значення та цінність родинних стосунків. Заключні глави романів дозволяють уявити, як проявляється ця складна функціональність. В «Четвертому скарбі» зміст та значення традиційного світобачення, що уособлено в образі тушечниці, пояснюється досить однозначно. Традиційне мистецтво постає як свого роду двері до глибин власного «я», унікальне світовідчуття, яке дозволяє зберегти вірність внутрішньому «я» та єдність з близькими та всесвітом. «Хайвей Ганга Діна» пропонує в якості основи етнічного світобачення складний культурний конгломерат чайнатауну. Тобто, «повернення до коренів» для героїв сіно-американського роману, це повернення до чайнатауну, а не до первинної культури Китаю. Однак, при уважному зіставленні зовнішньо дуже відмінних епізодів, що завершують романи, стає зрозумілим що «метатекстове» значення цих епізодів майже ідентичне. Зайняття каліграфією й спішна автомобільна подорож до пологового будинку постають як описи дійової медитації, в яких втілюються дуже глибокі та тонкі переживання героїв. Джойсівська епіфанія, яка поставала як натяк на глибину емоційного переживання героїв, яку читач мав відтворити, тут подана у «розповсюдженій» формі – через детальний опис «змісту суб'єктивної свідомості».

Тема обумовленої традицією іманентної унікальності своєрідності світовідчуття поєднує творчість Ф. Чіна з більш широким, ніж азіато-американський, літературним контекстом. Відмінним прикладом реалізації такої теми на іншій «етнічній платформі» є роман С. Фоера «Повна ілюмінація» («Everything is Illuminated», 2002). Герої роману розуміють пам'ять як чуття, за допомогою якого сприймається дійсність. «Если неевреи постигают мир посредством традиционных чувств, а памятью пользуются лишь как вспомогательным рычагом, помогающим интерпретировать события, то для евреев память важна не меньше, чем укол булавки, или ее серебряный отлив, или вкус крови, выступившей от ее укола на пальце. Уколовшись булавкой, еврей вспоминает другие булавки. Только связав этот укол с другими уколами — когда его мать пыталась заштопать рукав, из которого он не вынул руку, когда у его дедушки, долго гладившего влажный прадедушкин лоб, отходили

онемевшие пальцы, когда Абрам проверил, заострен ли нож, чтобы Исаак не почувствовал боли, — еврей понимает, почему ему больно.

При виде булавки еврей задается вопросом: О чем с ней вспомнится?» [<http://lib.rus.ec/b/144626/read>] – пояснюється в авторських примітках до тексту роману.

Отже, проблема культурної пам'яті як способу збереження ідентичності набуває універсального значення. Тема пам'яті - зв'язку з духовним корінням, до якого прагнуть носії гібридної ідентичності, слід розглядати як один з наскрізних елементів універсального дискурсу гібридної ідентичності, які й вимагають об'єднання «нових англійських літератур», створюваних під впливом відмінних етнічних літературних традицій в єдине ціле.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малявин В.В. Китайская цивилизация -М.: Изд-во Астрель; ООО Изд-во АСТ; ИПЦ "Дизайн. Информация. Картография",2000.-632 с.
2. Симода Т. Четвертое сокровище Москва, Эксмо, 2006, 400 с.
3. Фоер Дж. С. Полная иллюминация / Пер. с английского. † М.: Изд-во Эксмо, 2006. † 352 с.
4. Chin F. Gunga Din Highway. Minneapolis, Coffee House Press, 1994, 404 p.

Аннотация

Селигей В. В. Роман Френка Чина «Хайвей Ганга Дина» в контексте дискурса гибридной идентичности

В данной статье впервые в отечественном литературоведении предпринят компаративный анализ образной системы романа Френка Чина «Хайвей Ганга Дина» в аспекте соотношения с произведениями других этнических субдискурсов гибридной идентичности. В центре исследования – проблема своеобразия тематизации сино-американской идентичности, выявление универсальных стратегий и приемов тематизации гибридной идентичности. Комбинируя этот подход с анализом малоизученной проблемы интертекстной связи современного англоязычного литературного текста с китайской классикой, позволяет увидеть новые смысловые измерения в романе Ф. Чина, обусловленные транскультурной поэтикой этого произведения.

Анотація

Селігей В.В. Роман Френка Чіна «Хайвей Ганга Діна» в контексті дискурсу гібридної ідентичності.

В поданій статті вперше у вітчизняному літературознавстві здійснено компаративний аналіз образної системи роману Френка Чіна «Хайвей Ганга Діна» в аспекті співвідношення з творами, що належать до інших етнічних субдискурсів гібридної ідентичності. В центрі дослідження – проблема своєрідності тематизації сино-американської ідентичності, висвітлення

універсальних стратегій та прийомів тематизації гібридної ідентичності. Комбінуючи цей підхід з аналізом маловивченої проблеми інтертекстного зв'язку сучасної англомовної літератури з китайським каноном дозволяє побачити нові виміри змісту в романі Ф. Чіна, обумовлені транс культурною поетикою цього твору.

Summary

Seligey V. V. "Highway Gunga Din" (by Frank Chin, 1994) in the context of hybrid identity discourse.

This article is the first attempt in Ukrainian comparative literature that focuses on the analysis of the imagery in the novel, comparing and contrasting with those of novels which are the part of other ethnic sub-discourse of hybrid identity. The main goal of the article is to analyze the peculiarity of thematising Chinese-american identity. Adding the analysis of poorly studied problem of intertextual correspondence between "Highway Gunga Din" and Chinese classics makes it easier to elucidate some new dimension of the transcultural imagery, presented in the novel.

Статья прорецензирована и рекомендована к печати д.ф.н. проф. Липиной В.И.